

ПУБЛИКАЦИИ

на гл. ас. д-р Мария Иванова Нейчева,

представени за рецензиране по обявения конкурс за „доцент” по професионално направление 3.8. Икономика (Инвестиции в човешки капитал и икономически растеж)

Вид	Брой
Публикации <i>извън дисертационния труд за придобиване на образователна и научна степен „доктор”</i>	25
Монографии	1
Студии в т.ч.	3
- в български издания	1
- в чужди издания	2
Статии в т.ч.	7
- в български издания	5
- в чужди издания	2
Доклади в т.ч.	9
- на научни форуми в България	8
- на научни форуми в чужбина	1
Учебници и учебни помагала (вкл. електронни учебни материали) в т.ч.	5
- учебници	1
- учебни помагала	2
- електронни материали	2
Участия в проекти в т.ч.	8
- с възложител национални и международни институции	6
- с възложител БСУ	2
Цитирания в т.ч.	9
- в международни издания	8

МОНОГРАФИЯ

П1. Нейчева, М., Изследване на образованието на работната сила и влиянието му върху икономическия растеж. Изд. „Флат”, Бургас, 2012, ISBN 978-954-92726-7-3.

Обект на проучване е образователният профил на работната сила като измерител на човешкия капитал и ключов фактор за осигуряване на дългосрочен икономически растеж в съвременните пазарни стопанства. Три основни насоки на изследване могат да се разграничат в монографията. Първо, изградена е методологична рамка за оценка на потока и запаса от човешки капитал в дадена икономика, базирана на количествени и качествени индикатори за образованието на работната сила. Тя е приложена към текущото състояние на човешкия капитал в българската икономика, представен както в абсолютен, така и в сравнителен аспект спрямо новите страни-членки на ЕС от ЦИЕ. Акцентира се и върху изпълнението на Лисабонските критерии за образование. В контекста на анализа са отправени препоръки и конкретни мерки за решаване на пропуските в образователната сфера с оглед на дългосрочните ѝ ефекти. Второ, съпоставени са съвременните теории за растежа и са разграничени механизмите на влияние на човешкия капитал. Трето, анализирани са ключови емпирични изследвания, които тестват теоретичните хипотези и представят доказателства за ролята на образованието върху растежа в съвременните икономики.

СТУДИИ

П2. Neycheva, M., Does public expenditure on education matter for growth in Europe?: A comparison between Old member states and post-communist economies. Post-communist economies, vol. 22, issue 2, 2010, p.141-164

Студията представя емпирични доказателства за връзката между публичните разходи за образование и темпа на дългосрочен растеж в страните от ЕС. Теоретична основа на изследването е разширената производствена функция на Коб-Дъглас с три фактора: труд, физически капитал и човешки капитал, като в разработените иконометрични модели са включени и други потенциални детерминанти на растежа. Извежда се, че за общата извадка от двадесет европейски икономики инвестициите в образование и разходите за изследване и развитие са положително корелирани с темпа на икономически растеж. При разграничаване на старите страни-членки от икономиките в ЦИЕ този извод се потвърждава само за първите. Резултатът за втората група страни е положителен, но не статистически значим и е уязвим спрямо промени в извадката и структурни прекъсвания в данните. Приложеният дескриптивен анализ насочва, че важен канал за икономическия ефект на образованието е влиянието му върху производителността на труда. Чрез прилагане на допълнителни тестове за устойчивостта на конструираните иконометрични модели и резултатите от решаването им се потвърждават и доказателствата за ролята на образованието в европейските страни, изведени от предишни разработки.

П3. Нейчева, М., Човешкият капитал в теоретичните и емпирични изследвания за растежа. Годишник на БСУ, том XXI, 2009, с.78-100.

Проследено е развитието на съвременните теории за растежа, започвайки с фундаменталния неокласически модел на Solow-Swan. По-подробно внимание е отделено на моделите на ендогенния растеж – широко използван инструмент за анализ в съвременните емпирични разработки по тази проблематика. Представено е формалното описание на тези модели с цел изясняване каналите и механизмите за влияние на човешкия капитал върху дългосрочната икономическа активност в пазарните стопанства. Във втората си част студията обобщава най-популярните измерители на образователното равнище на населението и резюмира ефектите му върху растежа според степента на икономическо развитие, придобитата образователна степен, качествени критерии за трудовите ресурси.

П4. Vladimirov, Vl., M. Neicheva, The stabilizing role of fiscal policy: theoretical background and empirical evidence. International Black Sea University Scientific Journal, vol. 2, issue 1, p.7-22, 2008.

Целта на изследването е да проучи стабилизационната роля на държавния бюджет в българската икономика в условията на Паричен съвет. Съпоставени са краткосрочните ефекти на фискалната политика в рамките на кейнсианската парадигма и съвременната хипотеза за не-кейнсианските ефекти. Наличието и потенциалните детерминанти на последните в нашата икономика се тестват чрез логистична функция, която моделира влиянието на дискреционния фискален импулс върху стопанската активност. Извежда се, че дори в условия на балансиран бюджет увеличаването на държавните разходи не може да осигури благоприятстваща растежа среда при голям размер на публичния сектор.

СТАТИИ

П5. Neycheva, M., Some aspects of the impact of education on output growth in Bulgaria. In: George Chobanov, Juergen Ploehn, Horst Schellhaas (eds.), Sofia conferences on social and economic development in Europe: selected proceedings, volume 3, Peter Lang Verlag, Frankfurt am Main, 2012, p.93-108.

Базирано на подхода на производствената функция с човешки капитал, представеното в статията изследване се опитва да намери връзка между измененията в запаса от човешки капитал в нашата икономика и растежа на БВП на глава от населението след 2000 г. Делът на работната сила с поне средно образование измерва количеството на човешкия капитал, а качеството му се апроксимира със среден брой чужди езици, изучавани от ученик в средното училище. Разработени са четири иконометрични спецификации. При всички тях се извежда, че средното образователно равнище не е статистически значима детерминанта на растежа в българската икономика; движещи сили са бизнес инвестициите и експорта. Според представения частичен

корелационен анализ за страните от ЕС качеството на трудовите ресурси, по-конкретно чуждоезиковата квалификация, играе важна роля за развитието на икономиките с висок запас от човешки капитал.

П6. Караджова, Зл., М. Нейчева, Измерване и състояние на образованието на човешкия капитал в сферата на туризма. сп. Управление и образование, том 8, кн. 1, 2012, с. 131-139.

Съпоставено е средното образователно равнище на работната сила в България с това на заетите в сферата на туризма. Проследени са разпределението на работната сила според най-високата образователна степен, географското разположение на човешкия капитал, измерено чрез отклонението на образователното равнище по региони от средното за страната, средната продължителност на обучение. Проучването на квалификацията на персонала в туристическия бранш през 2011г. откроява като основен проблем дефицита на кадри със специализирано образование, способни да отговарят на изискванията на съвременния туризъм и мотивирани да работят качествено.

П7. Нейчева, М., Влияние на глобалната криза върху съвкупната активност в българската икономика. сп. Бизнес посоки, бр.1, 2011, с.18-24.

Статията се фокусира върху промените в съвкупната икономическа активност, измерена чрез брутният вътрешен продукт и компонентите на съвкупните разходи, в България в пред-кризисния период (2000-07) и по време на рецесията, следствие от глобалната финансова криза (2008-09). Анализирани са динамиката на деловата активност по отрасли и са представени сравнителни данни с новите страни-членки на ЕС. Като основен проблем се очертава не дълбочината на, а очакваният темп и продължителност на възстановяване от рецесията. За това допринасят значителното понижение на потока както от чужди, така и от вътрешни инвестиции и резкият спад на активността в отраслите с високи пред-кризисни темпове на растеж.

П8. Нейчева, М., Публични разходи за образование и икономически растеж. сп. Икономическа мисъл, бр. 6, 2008, с.67-81.

Целта на работата е да се моделира и измери ефектът на публичните разходи за образование върху растежа в европейските страни. Извежда се, че в ЕС като цяло по-високите темпове на икономически ръст се обуславят от ускорено нарастване на държавните разходи за образование. За напредналите европейски страни е налице и положителна зависимост между разходите за проучване и развитие и тренда на ръст на съвкупния продукт.

П9. Нейчева, М., Пактът за стабилност и растеж: основни принципи и насоки във фискалната политика в ЕС. сп. Бизнеспосоки, бр. 2, 2007, с.50-55.

Статията дискутира основните характеристики, цели и критики към Пакта за стабилност и растеж, очертаващ фискалната макрорамка, към която трябва да се придържат страните-членки на ЕС. Разгледани са и основните предложения за ревизиране на Пакта, произтичащи от академичните среди. Въпросът за фискалната стабилност е изключително важен, доколкото в икономиките, въвели еврото като своя парична единица, бюджетната политика е основен инструмент на национално равнище за стабилизация на икономиката и създаване на условия за дългосрочен растеж.

П10. Neicheva, M., Bulgaria: The balance seven years after the introduction of the currency board. Ekonomске teme, vol. XLII, issue 1-2, 2004, p. 133-137.

Изследването проучва доколко са изпълнени целите на Паричния съвет, а именно постигане на ценова и финансова стабилност, седем години след въвеждането му. Според средносрочната динамика на ключови макроикономически променливи привързването на лева към европейската валута оказва силно положително въздействие върху икономическата среда и субекти.

П11. Анастасова, Л., М. Нейчева, Уеб маркетингът - необходим инструмент в маркетинговите комуникации на туристическите фирми в условията на глоболизиращи се пазари. сп. Алтернативи, Приложение 2, част „Икономика”, ноември, 2003, с. 40-49.

Статията дискутира промените в маркетинга на туристическите фирми в условията на Интернет-базирана среда. Първата част се фокусира върху ползите от използването на уеб-маркетинг, промените в продуктовата политика, промоционалния микс, както и ползите от мултиканален маркетинг. Втората част дискутира ролята и връзките между участниците в он-лайн пазара на туристически продукти и услуги.

ДОКЛАДИ

П12. Нейчева, М., Влияние на пред-кризисната среда върху проявлението на световната рецесия в страните от ЕС. Международна научна конференция „Тенденции и предизвикателства в развитието на икономиката”, ИУ- Варна, май, 2012.

Целта е да се представи как националната икономическа политика и създадената в резултат макросреда влияят върху стопанската активност по време на глобалната криза (2008-09г.). Темата е провокирана от значителните

разминавания в параметрите – дълбочина и продължителност – на рецесията в страните от ЦИЕ. Изводите се базират на иконометричен модел за зависимостта между кумулативния спад на реалния брутен вътрешен продукт и набор от макроикономически променливи – потенциални детерминанти на рецесията. В синхрон с иконометричните резултати е и представеният дескриптивен анализ за пет страни – балтийските икономики, преживели най-дълбок икономически спад, Полша, която формално не отчита рецесия, и България.

П13. Нейчева, М., Зл. Караджова, Образование и мотивация на заетите в туризма. Международна научна конференция „Съвременни управленски практики VII. Проекти и региони”, БСУ, февруари, 2012, с. 163-170.

Докладът се опитва да даде обяснение за наблюдаваното несъответствие между образователното равнище на заетите от една страна и добавената стойност от друга страна в сферата на туризма в България. Извежда се, че в нашата страна се наблюдава по-високо образование човешки ресурс и едновременно с това по-ниска добавена стойност на зает от средните за ЕС стойности. Една от причините е в мотивацията, като сезонността на заетостта и ниските заплати са основни демотивиращи фактори. В този смисъл са препоръчани адекватни техники за мотивиране на персонала.

П14. Нейчева, М., В търсене на факторите за ефекта на световната криза върху икономиките. Международна конференция „Взаимодействието теория-практика: ключови проблеми и решения”, том I, БСУ, юни, 2011, с. 101-108.

Резюмират се резултатите от проучване, което изследва факторите за проявлението на рецесията по страни. Познаването им е от практическа важност за създаване на система за ранно предупреждение за кризи (Early Warning System). Предвид проучванията на световната практика и спецификата на европейските икономики се моделира ефектът върху рецесионния спад на повече от 15 макроикономически индикатора, класифицирани в пет групи: пред-кризисен икономически растеж, наличие на „ценови балон”, парично-кредитна политика, фискална политика, външен сектор. Провежданата на национално равнище парично-кредитна политика и последиците като бум в цените на имотите, задлъжнялост на домакинствата, ръст в сградното строителство, са статистически значимите параметри. Това означава, че провежданата макроикономическа политика е „отговорна” за проявлението на рецесията на национално ниво и подходящ макроикономически микс би могъл да смекчи последиците от бъдещи световни кризи.

П15. Нейчева, М., Отражение на световната криза върху страните от централна и източна Европа. Национална научна конференция „Изводи от кризата – поуки, препоръки, стратегии”, Колеж по икономика и администрация - Пловдив, май, 2011, с. 266-275.

Представен е сравнителен дескриптивен анализ на макроикономическата среда преди и по време на кризата (2008-09г.) в новите страни-членки от ЦИЕ. Наличието на дисбаланси в отрасловата стопанска структура, високите темпове на предкризисен растеж, значителният както размер, така и ръст на кредитната активност, притокът на чуждестранни преки инвестиции обясняват в голяма степен дълбочината на рецесията. Изследването повдига хипотези, подлежащи на проверка в бъдещи разработки.

П16. Нейчева, М., Човешкият капитал – източник на растежа?. Международна конференция „Предизвикателства пред висшето образование и научните изследвания в условията на криза”, том II, БСУ, юни, 2010, с. 145-152.

Идеята на доклада е да съпостави теорията на растежа с емпиричната литература по темата. Въпреки че и в неокласическия модел, и в ендогенната теория човешкият капитал е ключов фактор, който обуславя дългосрочния растеж на дохода на глава от населението, проучванията на реалните данни не могат да докажат наличието на такава зависимост за съвременните икономики. Систематизирани са емпиричните доказателства и са представени българските изследвания по темата и резултатите от собствени проучвания.

П17. Neycheva, M., The impact of investments on growth in Europe. Readings in Social Sciences, vol.5: Selected Proceedings of the Second International Conference on Social Sciences, Izmir, Turkey, September, 2009, p.1-8.

Изследването цели да съизмери ефекта на физическия капитал с този на човешкия капитал върху тренда на нарастване на реалния брутен вътрешен продукт. В модела са включени вътрешните инвестиции и публичните разходи за образование, както и работната сила и разходите за изследване и развитие. За целия панел от европейски икономики е налице статистически значим ефект на инвестициите в образование. Като бъдеща насока на изследване се очертава разграничаването между новите и старите страни-членки.

П18. Нейчева, М., Публичните разходи за образование в ЕС. Научна конференция с международно участие “Икономика на знанието – възможности и предизвикателства пред висшето образование”, том II, БСУ, юни, 2008, с. 76-83.

Проследена е динамиката на публичните разходи за образование, изразени като дял от брутният вътрешен продукт и като дял от общите бюджетни разходи в страните-членки на ЕС в периода от 1991 до 2009г. Според

представения корелационен анализ в по-голяма част от пост-социалистическите страни липсва положителна зависимост между бюджетните образователни разходи и темпа на реален растеж.

П19. Нейчева, М., Качество на работната сила и производителност на труда в българската икономика. Юбилейна национална научна конференция „Висше образование, личностна реализация и обществен просперитет”, Колеж по икономика и администрация - Пловдив, ноември, 2008, с. 125-131.

Докладът се фокусира върху връзката между образователното равнище на заетите и съвкупния продукт на един зает в България в периода 2000-07 г. Използвани са два измерителя на човешкия капитал: разпределение на заетите според степента на образование и средната продължителност на обучение.

П20. Нейчева, М., Избор на валутна система и икономическа стабилност. Научна конференция „Съвременни управленски практики II”, БСУ, февруари, 2004, с. 286-295.

В условия на глобализация валутната политика е основна детерминанта на макроикономическата политика, от една страна, а от друга – трябва да улеснява свободното движение на стоки и капитали. В теоретичната литература и в световната практика се налага т.нар. “биполярен възглед”, според който е удачно да бъде прилаган или твърд пег, институционално гарантиран чрез валутен борд, или свободно плаващ валутен курс. Анализът на статистически данни за българската икономика в средносрочен период показва, че валутният борд успешно изпълнява задачите за овладяване на хиперинфлацията, стабилизация на валутния пазар и банковия сектор като условие за последващ ръст в реалната сфера. Изборът на еврото е най-подходящият и от гледна точка на присъединяването към ЕС.

УЧЕБНИЦИ, УЧЕБНИ ПОМАГАЛА, ЕЛЕКТРОННИ УЧЕБНИ МАТЕРИАЛИ

П21. Нейчева, М., Микроикономика: лекционен курс + CD. изд. “Екс-Прес”, Габрово, 2010, ISBN 978-954-490-173-8.

Изданието представя лекционния курс по микроикономика за студенти в бакалавърски и магистърски програми по икономически специалности. В допълнение, към всяка тема са добавени задачи и тестови въпроси, а в края на изложението са резюмирани базови математически зависимости, използвани в икономикса. Приложен е и диск с електронни материали, подпомагащи самоподготовката и проверката на знанията: интерактивни мултимедийни презентации, графики, веб-базирани тестове за всяка тема, примерни изпитни въпроси.

Съдържанието на учебника се фокусира върху поведението на и взаимодействието между домакинствата и фирмите на пазарите на стоки и производствени фактори. Дискутират се базовите понятия, концепции и

модели на търсене и предлагане на продуктите и факторните пазари. Даден е и сравнителен анализ на пазарните структури: съвършена конкуренция, монопол, монополистична конкуренция и олигопол. Обосновава се защо свободният конкурентен пазар води до ефективно разпределение на ресурсите и се анализират случаите, в които не може да се постигне икономическа ефективност.

П22. Иванова, П., М. Нейчева, Икономика: сборник тестове. изд. "Абагар", Велико Търново, 2006, ISBN-13: 978-954-427-680-5.

Съдържанието на сборника пряко кореспондира с лекционния курс по икономика за студенти от неикономически специалности в БСУ. Обхващат се теми в областта на макро-, микро- и световна икономика. Всяка глава въвежда студентите в съответната тема с въпроси за основните понятия. Следват въпроси и задачи в тестова форма за самопроверка на теоретичните знания по съответната тема и практико-приложни умения за прилагането им.

П23. Иванова, П., М. Нейчева, Микроикономика: сборник тестове. изд. „Бряг”, Бургас, 2005, ISBN 954-91638-5-7.

Целта на сборника е да подпомогне усвояването на лекционния материал по микроикономика в бакалавърски и магистърски програми по икономически специалности. В началото на всяка глава студентите се въвеждат в съответната тема чрез въпроси за затвърждаване на основните понятия, изрази и концепции. Втората част се състои от въпроси за самопроверка под формата на тестови задачи като се започва с тези, проверяващи степента на усвояване на понятията и техните дефиниции, последвани от въпроси с нарастваща трудност, които изискват както добро познаване на икономическите концепции, така и умения за използване на специфични аналитични инструменти: формули, графики, таблици.

П24. Нейчева, М., Интернет-базирани тестове по макроикономика. Платформа за електронно обучение Moodle, БСУ, 2011.

Разработена е база от сто и осемдесет въпроса, разпределени в девет електронни теста за уеб-базирана среда. Всеки тест е прикрепен към теоретичния материал по съответната тема. Проверява се усвояването на понятията и моделите, залегнали в курса по макроикономика за студенти в бакалавърски и магистърски програми, и се създават умения за прилагането им при решаване на практически задачи. За ефективна обратна връзка са изведени решенията на задачите и са обосновани отговорите.

П25. Нейчева, М., Интернет-базиран учебен курс по микроикономика. Платформа за електронно обучение Moodle, БСУ, 2010.

Електронният курс е разработен чрез платформа за електронно обучение Moodle. Той е предназначен за самоподготовка на студентите от редовно и задочно обучение, като допълва присъствените лекции и семинари по

микроикономика. При структуриране на съдържанието му е възприет тематичен подход в съответствие с учебната програма по дисциплината. Всяка тема включва речник на основните понятия, видео материали на български и английски език, подпомагащи усвояването на теоретичните концепции, и интерактивни тестове. Добавени са материали с актуална икономическа информация, които демонстрират приложението на теоретичните постановки в реална бизнессреда.